

Marek Podraza

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-2889-1277

mpodraza@ur.edu.pl

Problematyka wielokrotnego i podwójnego obywatelstwa z perspektywy polskiej i międzynarodowej

Wstęp

Obywatelstwo należy do instytucji prawa wewnętrznego, która – w zależności od państwa i krajowych uregulowań – jest domeną prawa konstytucyjnego, prawa administracyjnego, a w wyjątkowych sytuacjach nawet prawa międzynarodowego prywatnego¹. Od samego początku bezpośrednio łączy się z funkcjonowaniem państwa i jego ludnością, która jest jednym z podstawowych jego elementów.

Zgodnie z prawem międzynarodowym publicznym ludność można podzielić na obywateli danego państwa oraz cudzoziemców². Pierwsza grupa związana będzie z państwem węzłem prawnym, który przybiera szczególną formę – obywatelstwa. W drugim przypadku cudzoziemcy będą obywatelami państw trzecich. Mogą oni również nie posiadać żadnego obywatelstwa – wtedy ich status będzie określany mianem bezpaństwowców. Spoiwem łączącym wyżej wymienione grupy jest podleganie pod prawo i władzę państwa, na terytorium którego się znajdują. Status obywateli i cudzoziemców jest regulowany przez prawo wewnętrzne, czasem również przez umowy dwustronne, opierające się na zasadach prawa międzynarodowego. Należy więc stwierdzić, że poszczególne państwa posiadają swobodę działania, dotyczącą osób przebywających w ich granicach³. Każde suwerenne państwo cechuje się wykonywaniem tzw. zwierzchnictwa osobowego wobec wszystkich osób, które znajdują się na jego terytorium⁴.

¹ W. Czaplński, A. Wyrozumska, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, Warszawa 2014, s. 239–240.

² L. Antonowicz, *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Warszawa 2015, s. 113–114.

³ W. Góralczyk, S. Sawicki, *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Warszawa 2015, s. 235.

⁴ J. Menkes, E. Cała-Wacinkiewicz, *Państwo i terytorium w prawie międzynarodowym*, Warszawa 2015, s. 186.

Tezą niniejszego opracowania jest stwierdzenie, zgodnie z którym polskie regulacje prawne, w tym Konstytucja RP, nie zakazują podwójnego i wielokrotnego obywatelstwa. Tezę pomocniczą stanowią następujące pytania. Czy obecne regulacje prawne są bardziej przychylne podwójnemu obywatelstwu niż kilkadziesiąt lat temu? Jak do kwestii wielokrotnego obywatelstwa odnosi się konstytucje poszczególnych państw? Jakie regulacje w tym zakresie zawiera Konstytucja RP? W pracy zastosowano metodę analizy porównawczej. Celem artykułu jest przedstawienie polskich i międzynarodowych regulacji odnoszących się do kwestii podwójnego i wielokrotnego obywatelstwa.

Pojęcie obywatelstwa i sposoby jego nabycia

Tematyka obywatelstwa ma pierwszorzędne znaczenie dla wykazania powiązań ludności z państwem oraz jego terytorium⁵. Z racji swojej złożoności na obywatelstwo wpływają zarówno przepisy prawa krajowego, jak i międzynarodowego, co wiąże się z trudnościami dotyczącymi sformułowania jednolitej definicji. Do tej pory nie powstała żadna uniwersalna norma międzynarodowa, która wyjaśniałaby to pojęcie. Kwestii tej nie reguluje również prawo wewnętrzne, w tym polskie, które w głównej mierze dotyczy jego nabycia bądź utraty⁶. Warto podkreślić, że również prawa i obowiązki zawarte w prawie krajowym poszczególnych państw znacznie się od siebie różnią⁷. Mimo to w ostatnich dziesięcioleciach podejmowane są wysiłki regulacyjne w tym zakresie. Jednym z nich z pewnością była Europejska konwencja o obywatelstwie z dnia 6 listopada 1997 r.⁸ – umowa międzynarodowa o charakterze regionalnym, gdzie w art. 2 obywatelstwo zdefiniowano jako pewną więź prawną, która łączy państwo z osobą. Wskazuje się, że więź ta ma charakter wzajemny i dwustronny. Przepis ten nie ma jednak charakteru normy powszechnej, głównie ze względu na ograniczony obszar obowiązywania. Temat ten podjął również Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, według którego obywatelstwo jest więzią prawną, u podstaw której leży fakt przywiązania społecznego, związek istnienia i wynikające z niego dwustronne prawa i obowiązki, a co za tym idzie z – mocy samego prawa lub poprzez decyzję organów – jest związana z ludnością danego państwa⁹.

⁵ J. Grzybowski, *Obywatelskość i cnota – niepodważalny związek polityki i etyki w starożytnej Grecji*, „Kwartalnik Filozoficzny” 2015, z. 4, s. 128–129.

⁶ J. Jagielski, *Obywatelstwo polskie. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa 1998, s. 9.

⁷ E. Dynia, *Obywatelstwo narodowe a obywatelstwo europejskie*, Rzeszów 2007, s. 2.

⁸ European Treaty Series (ETS) 1997, nr 166, tekst polski, [w:] A. Łazowski (red.), *Prawo międzynarodowe publiczne. Zbiór przepisów*, Kraków 2003, s. 360–374.

⁹ M. Zdanowicz, *Wielokrotne obywatelstwo w prawie międzynarodowym i krajowym*, Warszawa 2001, s. 15–20.

Możliwości nabycia obywatelstwa konkretnego państwa uregulowane są zazwyczaj w przepisach wewnętrznych – w konstytucjach bądź w ustawach. Prawo międzynarodowe, a zarazem dotychczasowa praktyka dzieli je na pierwotne (gdy dochodzi do powstania państwa) oraz wtórne (uzyskane gdy państwo już istnieje)¹⁰. Aleksander Dolski wskazuje na pięć sposobów nabycia przynależności państwowej. Najbardziej powszechnym z nich jest urodzenie. W tym aspekcie wyróżnia się dwie najczęściej stosowane praktyki:

– zasada *ius sanguinis* – zgodnie z którą w momencie urodzenia nabywa się obywatelstwo rodziców, z tym że przynajmniej jeden z rodziców musi posiadać obywatelstwo kraju, które otrzyma dziecko. Zasada ta ma również zastosowanie, nawet jeśli dziecko urodzi się poza granicami państwa macierzystego rodziców. Taką zasadę przyjęto np. w Polsce;

– zasada *ius soli*, w przypadku której dziecko otrzymuje obywatelstwo państwa, na terytorium którego się urodziło – bez względu na obywatelstwo rodziców. Tę praktykę stosuje obecnie np. USA.

Innym przykładem nabycia przynależności państwowej jest naturalizacja, następująca za pomocą aktu prawnego regulowanego prawem wewnętrznym¹¹. Warto podkreślić, że zgodnie z prawem międzynarodowym zakazane jest nadawanie obywatelstwa osobie dorosłej, która nie wyraża na to zgody¹².

Wielokrotne i podwójne obywatelstwo

Z punktu widzenia prawa międzynarodowego niekorzystne jest występowanie podwójnego bądź wielokrotnego obywatelstwa. Sytuacja taka w określonych przypadkach prowadzi do powstawania konfliktów m.in. w odniesieniu do obowiązków względem dwóch lub większej liczby państw. By wyeliminować tego typu problemy, państwa, jako podmioty prawa międzynarodowego, mogą zawierać między sobą konkretne umowy międzynarodowe. Ze względu na rozbieżności prawa krajowego poszczególnych państw w kwestii nadania bądź odebrania obywatelstwa nie jest to zadanie łatwe¹³. Mimo to obecna praktyka nie neguje już w całości tego zjawiska, a nawet w określonych sytuacjach je dopuszcza, na co zwraca uwagę wspomniana wcześniej konwencja¹⁴. Nad kwestią podwójnego obywatelstwa od dłuższego czasu pochylały się różne organizacje międzynarodowe, m.in. Rada Europy, która pierwotnie w Konwencji o wyeliminowaniu przypadków podwójnego obywatelstwa z dnia 6 maja

¹⁰ A. Zawidzka-Łojek (red.), *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2022, s. 137.

¹¹ A. Dolski, *Kształtowanie elementów państwa. Terytorium, ludność, władza. Zagadnienia ustrojowo-prawne*, Londyn 1943, s. 67–68.

¹² W. Czapliński, A. Wyrozumska, op. cit., s. 171.

¹³ L. Antonowicz, op. cit., s. 115–116.

¹⁴ A. Zawidzka-Łojek (red.), op. cit., s. 138.

1963 r.¹⁵ w art. 1 stwierdzała, iż nabycie obywatelstwa jednego z państw-stron umowy automatycznie powinno prowadzić do utraty obywatelstwa drugiego państwa-strony, dodając jednocześnie w art. 2 przepis zezwalający na zrzeczenie się jednego z dwóch posiadanych obywatelstw, a decydującą przesłanką miało być miejsce zamieszkania. Jednak w tym wypadku, by skutek w postaci uznania zrzeczenia się obywatelstwa był uznany przez dwa państwa, musiały być one związane umową międzynarodową. Późniejszy wzrost migracji doprowadził do wypracowania poglądu opartego m.in. na przepisach Konwencji Rady Europy z 1997 r., zgodnie z którym państwa-strony na mocy wewnętrznych regulacji miały zezwalać na występowanie zjawiska podwójnego obywatelstwa m.in. w odniesieniu do dzieci, które nabyły podwójne obywatelstwo w momencie narodzin i osobom dorosłym w przypadku małżeństwa. Pozostałe kwestie, dotyczące zachowania jednego obywatelstwa w przypadku uzyskania obywatelstwa innego państwa, strony miały regulować według swojego uznania. W wielu przypadkach kraje regulują te kwestie na mocy zawartych dwustronnych lub wielostronnych umów międzynarodowych¹⁶. Zadaniem prawa międzynarodowego jest więc rozwiązywanie różnego rodzaju kolizji, które mogą pojawić się na tym tle¹⁷. Najczęstszymi problemami, które pojawiają się na kanwie podwójnego obywatelstwa, są kwestie opieki dyplomatycznej, służby wojskowej czy całościowego traktowania tych osób przez poszczególne organy¹⁸. Zwraca się uwagę, że ciężko jest dochować wierności dwóm państwom, które posiadają odmienne interesy i ustroje, a na tym tle mogą rodzić się potencjalne konflikty, jak w przypadku obowiązku wykonania służby wojskowej¹⁹. Podwójne obywatelstwo może również mieć miejsce, gdy dojdzie do dodatniego zbiegu ustaw odnoszących się do kwestii obywatelstwa, które należą do porządku krajowego dwóch różnych państw, przykładowo w wyniku kumulacji zasady *ius sanguinis* i *ius soli*, gdy dziecko obywateli państwa, które uznaje zasadę *ius sanguinis* przyszło na świat na terytorium kraju uznającego zasadę *ius soli*²⁰. Remigiusz Bierzanek oraz Janusz Symonides stwierdzają, że „podwójne obywatelstwo może też powstać w wypadku zamażpójścia, gdy wedle prawa ojczystego kobieta zachowuje swe dotychczasowe obywatelstwo, a wedle prawa męża uzyskuje automatycznie obywatelstwo jego kraju”²¹. Kwestię tę reguluje m.in. art. 14 ust. 1

¹⁵ ETS no. 43 to Convention on the Reduction of Cases of Multiple Nationality and Military Obligations in Cases of Multiple Nationality.

¹⁶ W. Czapliński, A. Wyrozumska, op. cit., s. 241–242.

¹⁷ J. Barcik, T. Srogosz, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2017, s. 343.

¹⁸ J. Białocerkiewicz, *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*, Olsztyn 2005, s. 240.

¹⁹ W. Góralczyk, S. Sawicki, op. cit., s. 239.

²⁰ A. Klafkowski, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1964, s. 179.

²¹ R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 1985, s. 259–260.

konwencji z dnia 6 listopada 1997 r., która nie została przez Polskę ratyfikowana²².

Wielokrotne obywatelstwo charakteryzuje się tym, że dana osoba posiada obywatelstwo więcej niż jednego państwa, a więc w konkretnym momencie istnieje więcej niż jeden stosunek prawny obywatelstwa w odniesieniu do tej samej jednostki, o ile nie jest to sprzeczne z wewnętrznymi normami. Interesująca w tym zakresie jest praktyka państw, która pozwala lepiej zrozumieć zawilść analizowanej kwestii. Wbrew pozorom nie jest ona jednolita, mimo że prawo międzynarodowe obecnie nie neguje całkowicie wielokrotnego obywatelstwa, a nawet czasem wykazuje daleko idącą przychylność wobec niego. Stanowiska poszczególnych państw można podzielić na kilka kategorii. Pierwsza grupa państw prezentuje wyraźnie negatywny stosunek do kwestii wielokrotnego obywatelstwa, wprost go zakazując. Konstytucja Ugandy z 1995 r. nie zezwala na możliwość posiadania innego obywatelstwa. Do grupy państw, gdzie zakaz ten został podniesiony do rangi konstytucyjnej, należą również Haiti, Kazachstan i Kirgistan. W konstytucji Filipin znajduje się przepis mówiący o tym, że podwójna lojalność obywateli jest zjawiskiem szkodliwym dla interesu narodowego. Z kolei konstytucja Papui-Nowej Gwinei zakłada, że osoba, która posiada zagraniczne obywatelstwo/a, nie będzie mogła nabyć obywatelstwa tego kraju, chyba że złoży deklarację lojalności, a przede wszystkim zrzeknie się poprzedniego obywatelstwa. Druga grupa państw prezentuje znacznie bardziej liberalne stanowisko, zgodnie z którym istnienie podwójnego lub wielokrotnego obywatelstwa jest w pełni dopuszczalne. Konstytucja Republiki Zielonego Przylądka w pełni zezwala na nabywanie obywatelstwa innego państwa, co w żaden sposób nie wpływa na posiadanie obywatelstwa pierwotnego. Podobną zasadę przyjął Turkmenistan. Powyższe przykłady jednoczesnego akceptowania innych obywatelstw przez państwa macierzyste należą jednak nawet w obecnym, zglobalizowanym świecie do wyjątków. W ostatniej grupie znajdują się państwa, które wskazują na istnienie problemów związanych z posiadaniem przez ich obywateli więcej niż jednego obywatelstwa, choć pod pewnymi warunkami częściowo akceptują taką formułę. Wykorzystywana jest ona m.in. w przypadku zawierania małżeństw lub urodzenie dziecka. Konstytucja Paragwaju dopuszcza możliwość regulowania instytucji podwójnego obywatelstwa poprzez zawieranie umów międzynarodowych²³.

Analizując stan prawny odnoszący się do kwestii podwójnego obywatelstwa w państwach członkowskich Unii Europejskiej, należy podkreślić, że również i w tym przypadku widoczna jest różnorodność w podejściu do tej tematyki.

²² Ł. Kierznowski, *Wielokrotne obywatelstwo i pozycja multiobywatela w prawie polskim*, [w:] M. Perkowski, W. Zoń (red.), *Umiejdzynarodowienie krajowego obrotu prawnego*, t. I, Białystok 2016, s. 140–143.

²³ M. Zdanowicz, op. cit., s. 168–170.

Przykładowo pełną akceptację dla takiego stanu rzeczy wykazuje prawodawstwo Portugalii, Włoch, Rumunii, Francji, Irlandii, Szwecji czy Finlandii. Z kolei podwójne obywatelstwo zakazane jest w Austrii i w Estonii²⁴.

Wielokrotne i podwójne obywatelstwo – perspektywa polska

Kwestie obywatelstwa od momentu odzyskania przez Polskę niepodległości w 1918 r. były jednymi z najistotniejszych i przywiązywano do nich szczególną uwagę. Odpowiednie regulacje w tym zakresie pojawiły się już w Konstytucji marcowej z 1921 r.²⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. kilkakrotnie nawiązuje do kwestii związanych z obywatelstwem. W rozdziale III *Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela* zawarte zostały prawa i wolności przynależne każdej osobie, znajdującej się pod władzą RP, z wyróżnieniem praw i obowiązków przysługujących jedynie obywatelom polskim. Jednak analiza znajdujących się tam przepisów wskazuje, że większość z nich dotyczy każdej osoby, która znajduje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Z punktu widzenia niniejszego artykułu najistotniejsze będą kwestie dotyczące obywatelstwa²⁶.

Z art. 34 ust. 1 Konstytucji RP wynika, że „obywatelstwo polskie nabywa się przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi. Inne przypadki nabycia obywatelstwa polskiego określa ustawa”²⁷. Zgodnie z powyższym artykułem obywatelstwo polskie nabywa się zgodnie z tzw. prawem krwi, czyli zasadą *ius sanguinis*, a w zakresie wyjątków Konstytucja RP odsyła do ustawy. Zakazane jest także pozbawianie obywatelstwa polskiego, poza przypadkiem dobrowolnego zrzeczenia się²⁸. Jak zauważa Dariusz Górecki, odesłanie do ustawy oznacza, że „krąg podmiotów, którym przypisane są prawa obywatela, określa w istocie władza ustawodawcza, a nie sama Konstytucja”²⁹. Z kolei Monika Haczkowska stwierdza: „Zamieszczenie przepisu o obywatelstwie ze wskazaniem jednego, najczęstszego, chciałoby się powiedzieć, zwykłego nabycia obywatelstwa – przez urodzenie z rodziców będących obywatelami polskimi – nie jest szczególnie szczęśliwą regulacją konstytucyjną. W epoce postępującej globalizacji, znacznych przemieszczeń ludzi nabycie oby-

²⁴ V. Zammit, *Dual citizenship. Report global edition 2019*, Valletta 2019, s. 28–31.

²⁵ B. Banaszak, *Prawo konstytucyjne*, Warszawa 2017, s. 366.

²⁶ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne*, Warszawa 2022, s. 114–115.

²⁷ Zob. art. 34 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., [w:] *Prawo konstytucyjne*, seria: Teksty Ustawy Becka, Warszawa 2019, s. 7.

²⁸ J. Buczkowski, *Prawo konstytucyjne RP (instytucje wybrane)*, Rzeszów–Przemysł 2013, s. 48.

²⁹ D. Górecki, *Polskie prawo konstytucyjne w zarysie*, Warszawa 2009, s. 59.

watelstwa, jeśli jest przedmiotem unormowań konstytucyjnych, powinno zarysować szeroko możliwości jego nabywania przez obcych”³⁰.

Polskie prawo w zakresie będącym przedmiotem niniejszego artykułu opiera się przede wszystkim na ustawie o obywatelstwie polskim z dnia 2 kwietnia 2009 r.³¹, w której prym wiedzie wspomniana wcześniej zasada krwi (art. 14 pkt 1). Pomocniczy charakter wykazuje zasada ziemi, odnosząca się jedynie do przypadków, gdy dziecko zostało znalezione na terytorium RP i nie są znani jego rodzice lub gdy dziecko urodziło się na terytorium Polski, lecz jego rodzice nie są znani albo nie mają żadnego obywatelstwa, a także w sytuacji gdy ich obywatelstwo nie jest znane³². Oprócz tego obywatelstwo RP można nabyć poprzez naturalizację zwykłą lub naturalizację uproszczoną, reintegrację oraz repatriację³³. Warto podkreślić, że ustawa o obywatelstwie z dnia 15 lutego 1962 r. stwierdzała, że obywatel polski nie może być jednocześnie uznawany za obywatela innego państwa, a osoby posiadające podwójne obywatelstwo, w tym polskie, na terenie Polski uznawane były jako osoby posiadająca wyłącznie obywatelstwo polskie³⁴. W jawny sposób nawiązywała ona do zasady jednego obywatelstwa³⁵.

Obecnie polskie prawo nie odnosi się krytycznie do instytucji podwójnego obywatelstwa, nie zakazuje go, a równoczesne posiadanie obywatelstwa innego państwa nie wpływa na zakres praw i obowiązków osoby przebywającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Poszczególne ustawy mogą jednak ograniczać dostęp do niektórych stanowisk, np. sędziowskich czy związanych ze służbami mundurowymi, dla osób, które posiadają podwójne obywatelstwo³⁶. Dodatkowo obecny stan prawny dopuszcza możliwość nabycia przez dziecko podwójnego obywatelstwa, jeśli również na podstawie prawa wewnętrznego innego państwa nabywa ono jego obywatelstwo. Jednakże w takiej sytuacji, zgodnie z zasadą wyłączności, władze RP będą uznawać takiego małoletniego jedynie za obywatela Polski³⁷.

Podsumowanie

Kwestia podwójnego i wielokrotnego obywatelstwa jest zjawiskiem stosunkowo nowym, które zaczęto zauważać dopiero kilkadziesiąt lat temu, zwłaszcza po II wojnie światowej. Masowe migracje, postępujący proces globalizacji

³⁰ M. Haczkowska, *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa 2014, s. 34.

³¹ Zob. ustawa o obywatelstwie polskim, [w:] *Prawo konstytucyjne...*, s. 55.

³² L. Antonowicz, op. cit., s. 116.

³³ S. Bożek, *Prawo konstytucyjne*, Białystok 2014, s. 92.

³⁴ W. Góralczyk, S. Sawicki, op. cit., s. 239.

³⁵ L. Gelber, *Zarys prawa międzynarodowego*, Warszawa 1977, s. 145.

³⁶ L. Garlicki, op. cit., s. 115.

³⁷ T. Sieniow, *Nabywanie obywatelstwa polskiego*, Lublin 2013, s. 19.

i międzynarodowe małżeństwa to czynniki, które z pewnością miały wpływ na jego wzrost. Wiązała się z tym również zmiana w podejściu do tej problematyki zarówno w prawie międzynarodowym publicznym, jak i w poszczególnych porządkach krajowych.

Pierwotnie podwójne lub wielokrotne obywatelstwo było odbierane jedynie w negatywnych kategoriach. Był to stan niekorzystny, który prowadził do licznych komplikacji m.in. na gruncie służby wojskowej. Podobnie w tej kwestii wypowiadały się poszczególne umowy międzynarodowe (Konwencja o wyeliminowaniu przypadków podwójnego obywatelstwa z dnia 6 maja 1963 r.) i polskie regulacje wewnętrzne (ustawa o obywatelstwie z dnia 15 lutego 1962 r.). Jednak w miarę upływu czasu społeczność międzynarodowa zauważyła, że jest to zjawisko, którego nie da się całkowicie wyeliminować, a wręcz przeciwnie – przybiera ono coraz większą skalę. Z racji tego podjęto liczne próby dostosowania poszczególnych porządków prawnych do bieżącej sytuacji, zarówno na gruncie krajowym, jak i międzynarodowym. Wciąż jednak istnieją państwa, które nie zezwalają swoim obywatelom na posiadanie innego obywatelstwa niż macierzystego.

Obecnie ani Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r., ani ustawa o obywatelstwie polskim z dnia 2 kwietnia 2009 r. nie zakazują posiadania podwójnego obywatelstwa. Co ważne, równoczesne posiadanie obywatelstwa innego państwa nie wpływa na zakres praw i obowiązków osoby przebywającej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Z racji tego można stwierdzić, iż regulacje polskiego prawa krajowego akceptują taki stan rzeczy, a na pewnych etapach wykazują również swego rodzaju przychyłość.

Ostatnie lata przyniosły dużą zmianę w podejściu do tej tematyki, polegającą na stopniowej liberalizacji. Mimo że obywatelstwo jest węzłem prawnym, którym państwa – nawet ze względu na obywatelską lojalność – nie chcą się „dzielić”, obecne czasy w pewien sposób wymuszają zmiany w postrzeganiu tej tematyki. Dalsze procesy globalizacyjne i rosnące migracje mogą jeszcze bardziej przyspieszyć ten proces, za którym prawo międzynarodowe, a także wewnętrzne, będzie musiało nadążyć.

Wykaz literatury

- Antonowicz L., *Podręcznik prawa międzynarodowego*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Banaszak B., *Prawo konstytucyjne*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Barcik J., Srogosz T., *Prawo międzynarodowe publiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2017.
- Białocerkiewicz J., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zarys wykładu*, Wyd. UWM, Olsztyn 2005.
- Bierzanek R., Symonides J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, PWN, Warszawa 1985.
- Bożek S., *Prawo konstytucyjne*, Temida2, Białystok 2014.

- Buczowski J., *Prawo konstytucyjne RP (instytucje wybrane)*, WSPiA, Rzeszów–Przemysł 2013.
- Czapliński W., Wyrozumska A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zagadnienia systemowe*, C.H. Beck, Warszawa 2014.
- Dolski A., *Kształtowanie elementów państwa. Terytorium, ludność, władza. Zagadnienia ustrojowo-prawne*, F. Mildner, Londyn 1943.
- Dynia E., *Obywatelstwo narodowe a obywatelstwo europejskie*, Tow. Nauk. w Rzeszowie – Komisja Nauk Prawnych, Rzeszów 2007.
- Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne*, Wolters Kluwer, Warszawa 2022.
- Gelber L., *Zarys prawa międzynarodowego*, PWN, Warszawa 1977.
- Góralczyk W., Sawicki S., *Prawo międzynarodowe publiczne w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2015.
- Górecki D., *Polskie prawo konstytucyjne w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- Grzybowski J., *Obywatelskość i cnota – niepodważalny związek polityki i etyki w starożytnej Grecji*, „Kwartalnik Filozoficzny” 2015, z. 4.
- Haczkowska M., *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, LexisNexis, Warszawa 2014.
- Jagielski J., *Obywatelstwo polskie. Zagadnienia podstawowe*, Wyd. Prawnicze, Warszawa 1998.
- Kłaflowski A., *Prawo międzynarodowe publiczne*, PWN, Warszawa 1964.
- Łazowski A., *Prawo międzynarodowe publiczne. Zbiór przepisów*, Zakamycze, Kraków 2003.
- Menkes J., Cała-Wacinkiewicz E., *Państwo i terytorium w prawie międzynarodowym*, C.H. Beck, Warszawa 2015.
- Perkowski M., Zoń W., *Umieędzynarodowienie krajowego obrotu prawnego*, t. I, Wyd. Prawo i Partnerstwo, Białystok 2016.
- Prawo konstytucyjne*, seria: Teksty Ustawy Becka, C.H. Beck, Warszawa 2019.
- Sieniow T., *Nabywanie obywatelstwa polskiego*, Fundacja Instytut na rzecz Państwa Prawa, Lublin 2013.
- Zammit V., *Dual citizenship. Report global edition 2019*, Paritas Publishing, Valletta 2019.
- Zawidzka-Łojek A. (red.), *Prawo międzynarodowe publiczne*, C.H. Beck, Warszawa 2022.
- Zdanowicz M., *Wielokrotne obywatelstwo w prawie międzynarodowym i krajowym*, Dom Wydawniczy ABC, Warszawa 2001.

Summary

The problem of multiple and dual citizenship from the Polish and international perspective

Keywords: international law, state, multiple citizenship, dual citizenship, population.

The purpose of this article is to present polish and international regulations relating to the issue of dual and multiple citizenship. Citizenship is one of the most important institutions directly related to the population. Originally,

it was associated with only one country. With the passage of time and progressing globalization processes, positions in this regard have changed. At present, there are three approaches to this issue in international practice – from total ban to partial authorization and ending with full acceptance. The Constitution of the Republic of Poland does not prohibit the possession of citizenship of another country. In recent years, a process of gradual liberalization in the approach to this subject has been visible – both at the international and national level. Further globalization processes and the increase in migration should accelerate it even more.